

AMBRUS LÁSZLÓ

AZ OHIÓI 332. GYALOGEZRED ÉS MAGYAR SZÁRMAZÁSÚ KATONÁI A NAGY HÁBORÚBAN¹

Miután három év alatt sem sikerült dűlőre jutni a központi hatalmakkal, a cári Oroszországban pedig szocialista fordulat következett be, az amerikai hadba lépés 1917 áprilisában új reménysugarat jelentett az antanthatalmak számára. Alig egy éven belül az amerikai csapatok milliós számban érkeztek a nyugati frontvonalakra, hogy támogatást nyújtsanak a végkimerülés közelében járó francia és angol hadseregeknek. Ugyan az amerikai expedíciós erők majdnem teljes egészükben Franciaországban teljesítettek szolgálatot, egy kisebb számú amerikai katona fontos szerepet játszott az olasz fronton is. Ez volt a William Wallace ezredes² parancsnoksága alatt álló, ohioi kiegészítésű 332-es gyalogezred, az egyetlen amerikai egység, amely az olasz fronton szolgált. Bár részvételük a harcokban rövid ideig tartott, mégis fontos érdemeket szereztek a végső győzelem elérésében.³

Ebben a munkában az első világháború egy kevésbé ismert, a magyar történetírásban ezidáig egyáltalán nem szereplő szeletét kívánom bemutatni: az amerikai hadsereg 332-es, ohioi kiegészítésű gyalogezrede osztrák–magyar erővel, többek között a 6. hadsereggel került szembe a Nagy Háború utolsó napjaiban, az olasz fronton.⁴ A 332-esek soraiban magyar bevándorló-családok sarjai is harcoltak. Személyükben – még ha csak rövid időre is – magyarok néztek farkasszemet magyarokkal az első világháború frontvonalai mögül. A magyar történettudomány eddig nem szentelt figyelmet az ilyen esetek feltárásának és a bennük részt vevő személyek tisztázásának. Ez a kutatás e hiányosság pótlására tesz kísérletet elsődleges források és a szakirodalom segítségével.

1 A tanulmány elkészülését az EFOP-3.6.1-16-2016-00001 „Kutatási kapacitások és szolgáltatások komplex fejlesztése az Eszterházy Károly Egyetemen” című pályázat támogatta.

2 William Wallace ezredesről sajnós igen keveset tudunk. A visszaemlékezések szerint rigorózus, régimódi katonaember volt, aki mindig a maximumot követelte katonáitól. Harctéri tapasztalatainak javát a Fülöp-szigeteken szerezte. *Robert J. Dalessandro – Rebecca S. Dalessandro: American Lions: The 332nd Infantry Regiment in Italy in World War I.* Atglen, PA, USA. 2010. 7.

3 Az Amerikai Expedíciós Haderő 332-es, ohioi kiegészítésű gyalogezrede történetének az itt leírtaknál némileg rövidebb, lábjegyzetek nélküli változata 2018. december 6-án jelent meg a Nagy Háború Blogon: https://nagyhaboru.blog.hu/2018/12/06/az_amerikai_hadsereg_332-es_ohioi_kiegeszitesu_gyalogezrede_az_olasz_fronton letöltve 2019. jan. 31.

4 A 6. hadsereg parancsnoka Alois Schönburg-Hartenstein tábornok volt. A II. hadtestnél a 4 gyaloghadosztály mellett ott volt Hadfy Imre XXIV. hadteste, mely pedig Schamschula 41. és Daubner 51. honvéd gyaloghadosztályából állt. Ezekben összesen tízezernyi magyar szolgált.

Az ezred története az alakulástól a leszerelésig

Az ohioi 332-esek története 1917. augusztus 30-án kezdődött. Az ezred a Chillicothe várostól északra található Camp Shermanben alakult, majd a 83. hadosztály alá rendelték őket. Chillicothe Ohio közép-déli részén elhelyezkedő, 16 ezres lakosságú kisváros volt. Érdekessége, hogy ez volt állam első fővárosa, 1803-tól. A város története során több alkalommal nyújtott otthont katonai kiképzőtábornak, nevezetesen Camp Bullnak, vagy az 1812-es háború során Camp Logannek.⁵

Az egység túlnyomó többsége Ohio állambeli városok, főképp Cleveland, Akron, Canton és Youngstown lakói közül került ki.⁶ Wallace ezredes megfogalmazása szerint: „főleg ohioiak, egy csipetnyi pennsylvaniaival”.⁷ Egyébként a nagyszámú ohioi miatt az egész 83. hadosztályt az „Ohio hadosztály” becenévvel illették.

A 332. ezredbe beosztottak a legkülönbözőbb szociokulturális- és nemzetiségi háttérből érkeztek. Cleveland, Akron, Canton és Youngstown mind olyan települések, amelyek magyar kivándorlók kedvelt célállomásai voltak. A Nagy-tavak vidéke, de különösen New York, Ohio, Pennsylvania, Michigan és Illinois államok – fejlett nehéziparuk és bányáik révén – az USA-ba áramló magyar munkaerő tömegének jelentős részét szívták fel.⁸ E sorok szerzőjének PhD-disszertációja egy 1200 fős mintát tartalmazó adatbázis alapján készült.⁹ Ez az 1200 fő olyan 18 és 45 év közötti magyar, az USA-ba kivándorolt férfi közül került ki, akik 1917 és (kisebb részben) 1918 során regisztráltak az amerikai hadseregbe történő besorozásra. Az adatbázis főbb ismérveit és a sorozás hátterét a Hadtörténelmi Közlemények hasábjain ismerttettem, így erre már csak terjedelmi okokból sem térnék itt ki.¹⁰

A 332-es gyalogezred szempontjából érdekes Ohio az adatbázisban vizsgált regisztráltak esetében is kiemelkedő szerepet töltött be. Az adatok folyamatos finomítása és a bizonyíthatóan nem magyarok kiszűrése után jelenleg kereken 1200 főt számláló adatbázis alanyai közül 245-en, azaz a teljes minta 20,4%-a adta meg lakhelyként Ohio államot regisztrációs lapján. Közülük Clevelandben 52-en, Akronban 37-en, Youngstownban pedig 8-an laktak

5 Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.: American Lions i. m. 8.

6 Az ezred történetének egy rövidebb, ismeretterjesztő összefoglalása angol nyelven is megtalálható az interneten, az amerikai Army History Center hivatalos weboldalán: *Matthew J. Seelinger*: "Viva l'America!": The 332d Infantry on the Italian Front. <https://armyhistory.org/viva-lamerica-the-332d-infantry-on-the-italian-front/> letöltve 2019. jan. 31.

7 Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.: American Lions, i. m. 9.

8 Lásd bővebben: *Puskás Julianna*: Ties That Bind, Ties That Divide. 100 Years of Hungarian Experience in the United States. Holmes & Meier, New York, NY, USA. 2000. 119–124.

9 US National Archives M-1509 Selective Service System Draft Registration Cards alapján készült adatbázis (a továbbiakban: adatbázis).

10 Ambrus László: Magyar „doughboyok” az első világháború amerikai hadseregében – egy prozopográfiai kutatás jelene és jövője. In: Hadtörténelmi közlemények. 131. (2018) 3. sz. 735–756.

a regisztráció idején (1917. július 5.).¹¹ Természetesen a regisztráltak igen kis százaléka került tényleges besorozásra, ám mégis érdekes rápillantani ezekre az adatokra, mert szemléltetik, hogy az USA első világháborús részvétele bizony magyar szempontból is érdekes téma.

Most azonban térjünk vissza a 332-esekhez, és lássuk, hogyan alakult sorsuk a kiképzéstől a leszerelésig. A mintegy 4000 fős tiszti és legénységi állományú ezred tehát Camp Shermanben alakult, és itt is kapta meg az alaki kiképzést, ami természetesen jóval rövidebb és intenzívebb volt, mint békeidőben. A kb. két hónapos alaki kiképzés elvégzése után az Eire-tó melletti Toledo közelében lévő Camp Perrybe kerültek lövészeti kiképzésre. Egy visszaemlékezés így fogalmaz az utazásukkal kapcsolatban: „Legtöbbszörünknek volt egy furcsa, rossz előérzete azzal kapcsolatban, hogy valamiért hiányozni fog nekünk Camp Sherman, de egyikünk sem gondolta még álmában sem, hogy mit jelent majd számunkra igazából ez az út”.¹² Valóban, az ottani időjárás miatt az újoncnak sok kellemetlenségben volt részük: érkezéskor jéghideg eső zúdult rájuk, ami hamarosan havas esővé alakult, rövidesen pedig az egész tábor egy merő sárdagonyává változott. Austin Story százados, az I. század parancsnoka szerint a hőmérséklet elérte a mínusz 21 fok Fahrenheitet (kis híján mínusz 30 fok Celsius).¹³ A felvert sátrak vajmi kevés menedéket biztosítottak a vacogó katonák számára. Sokan megbetegedtek, és a himlő gyanúja is felmerült, ezért az egész ezredet védőoltásban kellett részesíteni.¹⁴ A Camp Perryben töltött időszak alatt érte az első veszteség az ezredet: a The Medina Sentinel című ohioi újság gyászjelentése szerint Harrison Hammon újoncot agyhártyagyulladás vitte el december 4-én.¹⁵

Végül december 11-én, amikor a 332-esek ismét Camp Shermanbe indulva elhagyták Camp Perryt, még utoljára részesültek egy ádáz hóviharban is, csak hogy semmiképp ne távozhasanak jó élményekkel.

Camp Shermanben több hónapos harcászati kiképzésben részesültek, és gyakorolták a nyugat-európai harcmezők talajviszonyai közötti mozgást. A kiképzés befejezése után, 1918 májusában az ezred megkezdte a felkészülést a behajózásra, május 25-én vasúton a New York City melletti, de már New Jersey államhoz tartozó Camp Merritbe utaztak, ahol június 6-ig maradtak, majd 8-án a H. M. S. Aquitania fedélzetén megkezdték hajóútjukat „Odaátra”.¹⁶

11 Forrás: adatbázis.

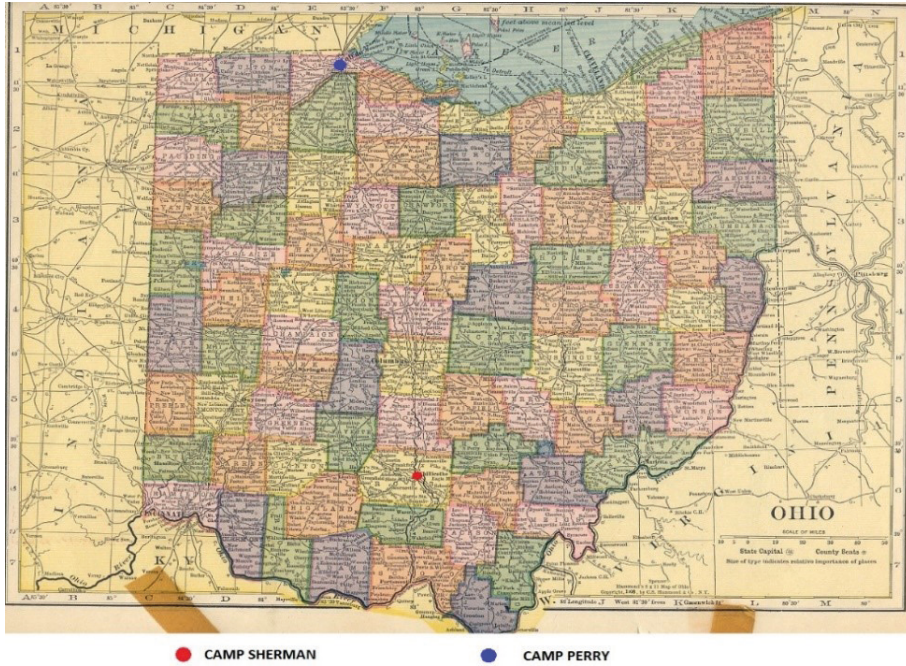
12 Publishing Committee: History of Company K, Work of Company K, 332nd United States Infantry in the Great War. Steubenville, OH, USA. é. n. 4.

13 *Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.*: American Lions, i. m.

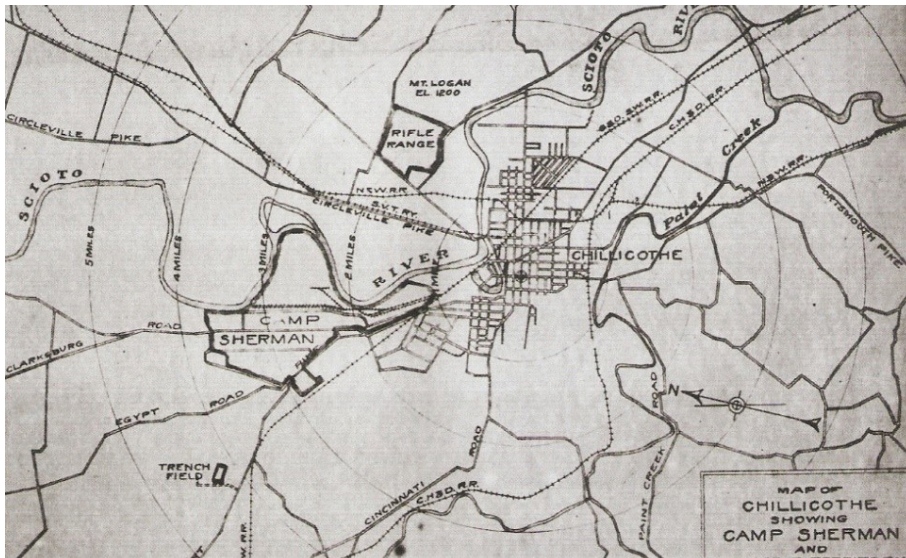
14 Uo.

15 The Medina Sentinel, 1917. december 14. 9. o.

16 Az amerikai köznyelv és a szakirodalom is „Odaátként” (Over there) emlegeti az európai hadszíntereket, míg „Ideátként” (Over here) hivatkozik a hátszagra. A kifejezés a háború alatt híressé vált dal nyomán terjedt el széles körben, ami az „Over there” címet viselte, zeneszerzője George M. Cohan volt.

1. kép: A Camp Sherman és Camp Perry Ohio korabeli térképén¹⁷

2. kép: Chillicothe és környéke térképvázlata Camp Sherman feltüntetésével¹⁸

17 A térkép eredeti helye: <http://usgwararchives.net/maps/usa/hammonds1910/ohio.jpg> letöltve 2019. jan. 31.

18 Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.: American Lions i. m. 34.

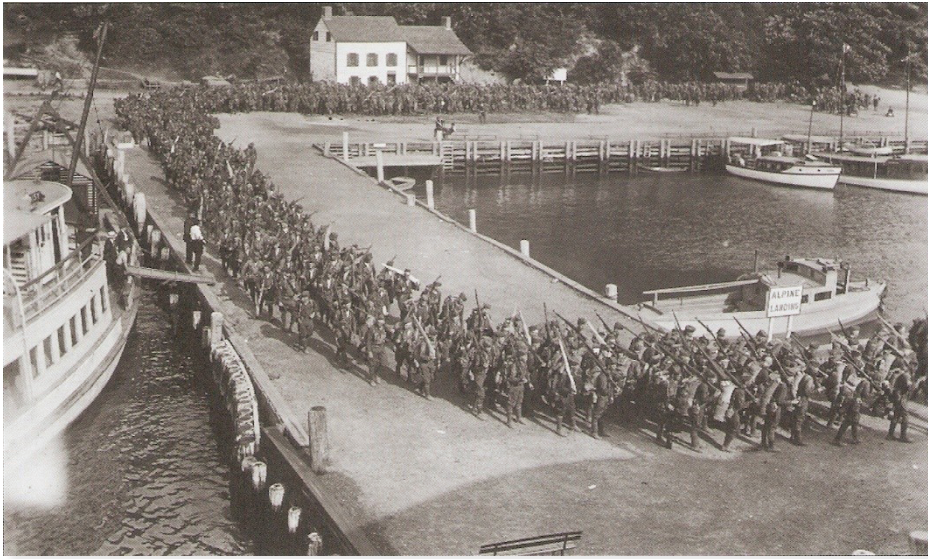
3. kép: 332-esek szuronyhasználati kiképzésen Camp Shermanben¹⁹

4. kép: A kikötő Hoboken, New Jersey partjánál, Camp Merritt feltüntetésével²⁰

¹⁹ Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.: American Lions i. m. 30.

²⁰ A kép eredeti helye: [https://en.wikipedia.org/wiki/File:Port_of_Embarkation_Hoboken_\(1917-1918\)_with_Camp_Merritt_marked.png](https://en.wikipedia.org/wiki/File:Port_of_Embarkation_Hoboken_(1917-1918)_with_Camp_Merritt_marked.png) letöltés 2019. jan. 31.

5. kép: Behajózás az Alpine Landing kikötőben.
A hosszú sorokban magyar katonák is masíroztak.²¹

Június 15-én már Liverpoolban voltak, ahonnan még aznap Southamptonba vonatoztak, ahol egy „pihenőtáborban” töltötték az éjszakát. Beszédet ezzel kapcsolatban Joseph

6. kép: Joseph B. Lettau²³

L. Lettau törzsőrmester beszámolója, aki így írt erről az úgynevezett „pihenőtáborról”: „...ezt a két szót (pihenő és tábor – A. L.) nem merném a katonák között kimondani, mivel úgy tűnik, mi nem ugyanazt az angol nyelvet beszéljük, mint angliai barátaink. Képzeljék el magukat és tizenkét katonatársukat egy nyolc személyes sátorban, amely olyan luxusberendezésekkel van ellátva, mint egy fa padló és egy sátorvas. Majd képzeljék el a pihenést egy olyan ágyon, ami a hátizsákjuk tartalmából áll, nevezetesen: két takaró, egy kötél, egy félsátor, egy sátorvas, öt db rögzítőszög, egy öltözet egyenruha, két pár zokni és egy pár cipőfűző. Mind ezt észben tartva végül azt képzeljék el, hogy reggel összeszedik a dolgaikat és szemlére készen elcsomagolják. Na ezt nevezték »pihenőtábornak!«²²

21 Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.: American Lions i. m. 36.

22 Joseph B. Lettau: In Italy with the 332nd Infantry. Youngstown, OH, USA. 1921. 6.

23 Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.: American Lions i. m. 55.

Másnap reggel a csatornán keresztül Franciaországba utaztak. Ezen a rövid hajóúton pillanthatták meg először a háború valóságát: Southampton és Le Havre között számos, német tengeralattjárók által elsüllyesztett hajó roncsa „díszítette” az útvonalat. Wallace és katonái megérkezésük után értesültek arról, hogy nem Franciaországban fognak harcolni. A Caporettonál 1917. októberében elszenvedett katasztrofális vereség nehéz helyzetbe hozta az olaszokat. 1918. február 6-án az olasz hadügyminiszter, Vittorio Luigi Alfieri arra kérte az amerikai expedíciós csapatok főparancsnokát, John J. Pershing tábornokot, hogy küldjön legalább egy zászlóaljnyi amerikai katonát az olasz frontra. Ennek két fő oka volt: a morál emelése, illetve annak bizonyítása, hogy az olasz és az amerikai nép igenis egymást támogatva kiveszi a részét a háborús erőfeszítésekből. Pershing ezért úgy döntött, hogy a 83. hadosztályt felosztva a 332-eseket az olasz frontra küldi, a fennmaradó egységeket pedig tartalékos állományba rendeli. Azért esett épp rájuk a választása, mert az összes többi Franciaországban lévő hadosztálya már frontszolgálaton volt, vagy éppen oda tartott. Így aztán július 25-én a 332. gyalogezred útnak indult Olaszország felé.

Három nappal később, július 28-án délután 3 órakor érkeztek meg Milánóba, ahol egy olasz rezesbanda az amerikai himnuszt játszva köszöntötte őket, a helyiek pedig virágot és „Viva l’America! Viva l’Italia!” feliratú szalagokat szórtak rájuk. Rövid milánói tartózkodás után továbbindultak, és Villafranca di Veronán keresztül Sommacampagnába érkeztek, ahol tovább ismerkedtek a háború valóságával: apró élelmiszeradagok, egerekkel, bolhákkal fertőzött szálláshelyek, és vérhasjárvány várta őket. Egy katona meghalt, sokan pedig tréningezésre alkalmatlan állapotba kerültek. Wallace ezredes ezért továbbindulást vezényelt, a 332-eseket Valeggióba helyezték, ahol sokkal higiénikusabb körülményeket tudtak nekik biztosítani. A Valeggiótól 1 km-re keletre elhelyezkedő táborhelyet az ezredparancsnok tiszteletére Camp Wallace-nek nevezték el.

7. kép: William Wallace ezredes, ezredparancsnok²⁴

Valeggióban sikerült behozniuk a kimaradást, Wallace a nyílt, harctéri hadviselésre készítette fel az embereit: lövészárkot ástak, majd ezekben töltötték a következő 3 napot úgy élve és tevékenykedve, ahogyan majd a fronton szükséges lesz. A zászlóaljak itt gyakorolták a rajtaütéseket és az ellenük való védekezést is, ebben egy igen tapasztalt olasz arditi (rohamosztagos)²⁵ zászlóalj is segítségükre volt.

24 A kép eredeti helye: *Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.*: American Lions i. m. 35.

25 1914–1918 Online. International Encyclopedia of the First World War. „Arditi” szócikk. <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/arditi> letöltés 2019. jan. 31.

Szeptember 2-án végül a frontra vezényelték őket. Az amerikaiak a Piave nyugati partvonalán foglaltak állást kb. másfél kilométeres szakaszon, központjuk Varago falu volt. Szerencséjükre a frontszakasz csendesnek bizonyult, az osztrák–magyar hőlégballoonokra való lövöldözésen²⁶ és a rájuk szórt propaganda-szórólapok olvasgatásán kívül nem sok dolguk akadt a teljes hadsereg felvonulásáig. A 332-esek szeptember 12-ig úszták meg veszteségek nélkül: Valeggióban felrobbant egy mozsár, ami hét ember halálát okozta, és több mint negyvenen komoly sérüléseket szenvedtek. Az egyik súlyos sebesült Edgar Maurer hadnagy volt, akinek sérüléséről a szülővárosában, Canfieldben megjelenő újság, a *The Mahoning Dispatch* is beszámolt.²⁷

Október 2-án a 332-esek újabb parancsot kaptak. Táborbontás után az 1. és 2. zászlóalj a Velencétől északra található Trevisóba ment, és elkezdett felkészülni a Piavén való átkelésre. Az első hét minden egyes napját a folyóparton való meneteléssel töltötték, minden század külön útvonalon (kettes oszlopban, hogy nagyobb létszámúnak tűnjenek), minden nap más-más sisakban és felszerelésben, oly módon, hogy az osztrák–magyar megfigyelők jól láthassák őket. A cél az ellenség abba a tévhitbe ringatása volt, hogy óriási számú amerikai katona érkezett a Piave völgyébe. Ezzel szemben az egyetlen valós eredmény, amit a masírozással elértek az volt, hogy szerencsétlen katonákban megerősödött a harag az ellenséggel szemben, mondván „*miattuk van ez az egész pokol*”.²⁸

Október 21-én éjjel légitámadás érte a 332-eseket, de az ijedtségen kívül nem okozott komolyabb károkat. Ezután pár nappal közölték Wallace ezredessel, hogy az ezred a 10. brit hadsereghez tartozó 31. olasz hadosztályhoz kerül, majd 28-án parancsot kapott, hogy indítsa meg a Piavén való átkelést.

Az ekkor már javában (október 24-e óta) zajló offenzívához való csatlakozás néhány késleltető tényező felszámolása után november elején sikerült. A 3. (magyar terminológia szerint a 2.)²⁹ piavei csata története meglehetősen jól ismert a magyar szakirodalomban,³⁰ ezért az események részletezésétől eltekintek. Helyette csak ténylegesen a 332-esekkel történtek rövid bemutatására szorítkozom.

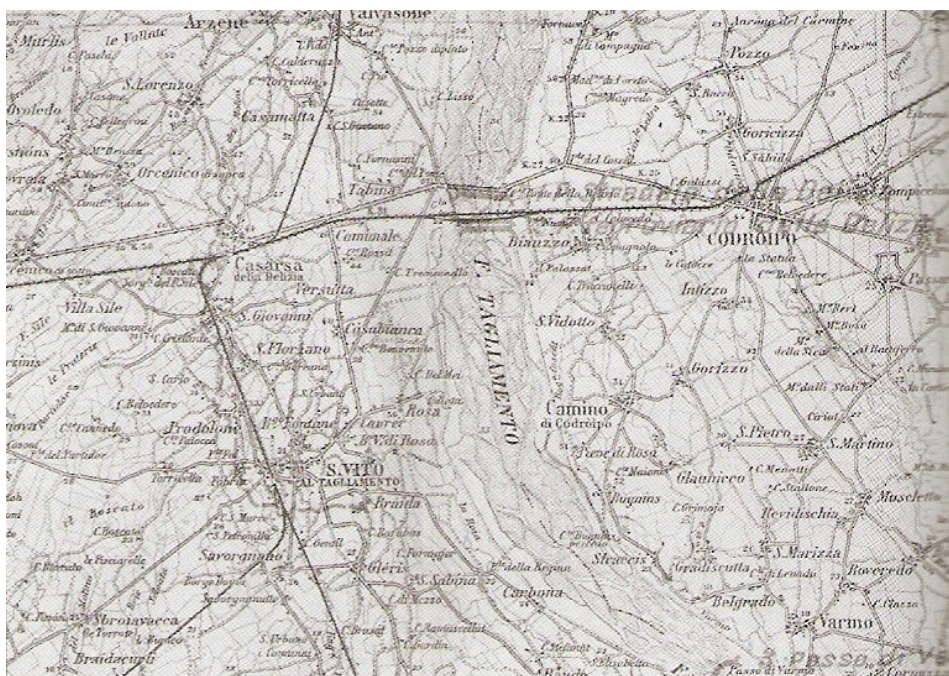
26 Ténylegesen lelőtt osztrák–magyar hőlégballoon a rendelkezésre álló adatok alapján nem volt 1918 szeptemberében az olasz fronton. *Gondos László: Felderítőballonok az Osztrák–Magyar Monarchia haderejében, 1890–1918. A Hadtörténeti Múzeum Értesítője* 17. (2017) 33.

27 *The Mahoning Dispatch*, 1918. október 11.

28 Idézi *Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.: American Lions*, i. m.

29 A nemzetközi szakirodalom által első piavei csatának nevezett caporettoi áttörést a magyar terminológiában 12. isonzói csataként ismerjük.

30 Legutóbb például itt: *Hajdu Tibor – Pollmann Ferenc: A régi Magyarország utolsó háborúja 1914–1918. Bp. 2014. 352–355.*

8. kép: A Tagliamento folyón történt átkelés térképázlata³¹

Október 31-én a 332-esek átkeltek a Piavén, feladatuk az volt, hogy próbálják megelőzni az épp visszavonuló osztrák–magyar csapatokat. A 31. olasz hadosztály előőrseként egy négy mérföldes (kb. 6,4 km) menetelés után érték el a Tagliamento folyót november 3-án. Wallace ekkor megálljt vezényelt, a 2. zászlóaljat a jobb-, a 3. zászlóaljat a balszárnyra rendelte, az elsőt tartalékos állományba helyezte. Az éjszaka folyamán a folyó másik partjáról az osztrák–magyarok jelezték Austin Story századosnak, a 3. zászlóalj parancsnokának, hogy közeleg a fegyverszünet, de mivel Story nem kapott erről szóló tájékoztatást, így ezzel válaszolt: „Fejeket behúzni, fel fogjuk önöket robbantani”.³²

November 4-én, hajnali 5 óra 40 perckor Wallace utasította a 2. zászlóalj parancsnokát, F. M. Scanland őrnagyot, hogy keljen át a Tagliamentón. A felrobbantott híd romjai

9. kép:
Austin Story
százados³³

31 A térkép eredeti helye: Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.: American Lions i. m. 134.

32 Idézi Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.: American Lions i. m. 119.

33 Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.: American Lions i. m. 132.

mellett kúszva, Ponte della Deliziánál kezdték meg az átkelést, ami meglepetésként érte a folyó keleti partvonalát védő 400 osztrák–magyar katonát (a „mieink” tüzésége a folyó másik partjára volt irányozva).

10. kép: F. M. Scanland őrnagy³⁴

kafészket és elfoglalva az utánpótlásraktárakat. A 332-es gyalogezred utolsó számottevő sikere a Codroipónál lévő fegyverraktár elfoglalása volt. November 4-én, délután 3 órakor hivatalosan hatályba lépett a fegyverszünet. Az ezred a nap hátralévő részét ünnepléssel, az éjszakát pedig a hadifoglyok elhelyezésével töltötte.

Érdekesség, hogy Wallace ezredes és a többi amerikai tiszt nagy meglepetésére kiderült, hogy az osztrák–magyar tábornokok meg voltak győződve róla, hogy legalább hat amerikai hadosztállal, de egyes hírek szerint akár 300 000 katonával kell szembenéznük az olasz fronton. Amikor megtudták, hogy mindössze egy ezredről volt szó, nem akarták elhinni. Wallace taktikai húzása bevált, valóban sikerült megtévesztenie az ellenséget (bár ekkora sikerre még ő maga sem számított), és komoly károkat okozni az osztrák–magyar morálban. Ugyanakkor ezzel elősegíthette a könnyű, viszonylag kevés emberáldozattal járó győzelmet, ki tudja hány életet megmentve mindkét oldalon.³⁵

A fegyverszünet és a kitüntetések átvétele után a 332-esek a szabaddá vált úton észak felé indultak, az Alpokon keresztül. Előrehaladásukat a német fegyverszünet aláírásának híre állította meg november 11-én. Ez azonban még korántsem jelentette azt, hogy hazamehettek volna. A 3. zászlóaljnak Fiumében kellett megszállófeladatokat ellátnia, ahol a helyi lakosság – az olaszokkal ellentétben – az amerikaiakat szeretettel fogadta. A 2. zászlóaljat Montenegróba, Cattaróba vezényelték, szintén megszállásra. Erről a Délmagyarország című lap így tudósított: „...három amerikai tiszt érkezett és közölte az Egyesült-Államok kormányának azt az elhatározását, hogy a délszláv területekre Amerikai csapatot fog küldeni. Egyelőre 1000–1000 amerikai katonát küldenek Triesztbe, Fiumébe

34 Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.: American Lions i. m. 135.

35 Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.: American Lions i. m. 117.

és Cattaróba.”³⁶ November 28-án érkeztek meg a kikötőbe, ahol lelkesen fogadta őket a „nemzetiségek egy olyan kavalkádja, amelyet csak két helyen találni: kicsiny balkáni államokban és hatalmas amerikai városokban”.³⁷ Ellentétben a 3. zászlóaljjal, tartózkodásuk nem volt kellemes. A kezdetleges életkörülmények és a rémes időjárás mellett problémát jelentett a montenegróiak nyílt ellenségessége az olasz megszállókkal szemben, valamint az etnikai villongások is. A 2. zászlóalj hálátlan feladata volt a vérfürdő megakadályozása a függetlenségpártiak és az egységes Jugoszlávia hívei között. Ezenkívül humanitárius feladatok ellátásával is megbízták őket.

Európai szolgálatuk 1919 februárjáig tartott, amikor is megkezdték a gyülekezést és felkészülést a behajózásra, majd március 29-én útnak indultak hazafelé a Duca d’Acosta fedélzetén. Április 14-én Camp Merrittbe érkeztek, egy hét múlva pedig New York City legimpozánsabb utcáján, a Fifth Avenue-n vonultak fel, kb. 350 ezer fős tömeg előtt. A parádé után visszatértek a táborba, három nappal később pedig visszatértek Ohioba. Április 26-án Clevelandben is tartottak egy katonai parádét, majd visszatértek alakulásuk helyszínére, Camp Shermanbe, és elkezdődött a leszerelési folyamatuk. A katonák leadták fegyvereiket, megkapták leszerelési papírjaikat, zsoldjuk utolsó részleteit, és meghallgattak néhány oktató előadást továbbszolgálásról, polgári elhelyezkedési lehetőségekről és „nemi higiéniairól”. A leszerelés május 5-re fejeződött be, ezután a veteránok hazatértek családjaikhoz, polgári foglalkozásukhoz. Az ezred egyik „krónikása”, Fred C. Reinert sikeres grafikusművész lett Clevelandben, ő rajzolta például a Cleveland Indians baseball-csapatának közismert emblémafiguráját, „Wahoo Nagyfőnököt”. Reinert egyébként a II. világháború során is regisztrált a hadseregbe 1942-ben, már „öregemberként”, azaz 45 év fölöttiként, bevonulására azonban nem került sor. 1974. szeptember 9-én halt meg ohioi otthonában.³⁸

Ohio állam és a Nagy Háború

Az első világháború során Európába hajózott kb. 2 millió „jenkinek” kb. egytizede ohioi volt. Több mint 200 ezer főnyi, a Selective Service System alapján besorozott közkatona, önkéntes, illetve nemzeti gárdista került ki ebből az államból. Ebből a tömegeből csak Cleveland városa önmagában több mint 41 ezer főt biztosított. Ennek alapján

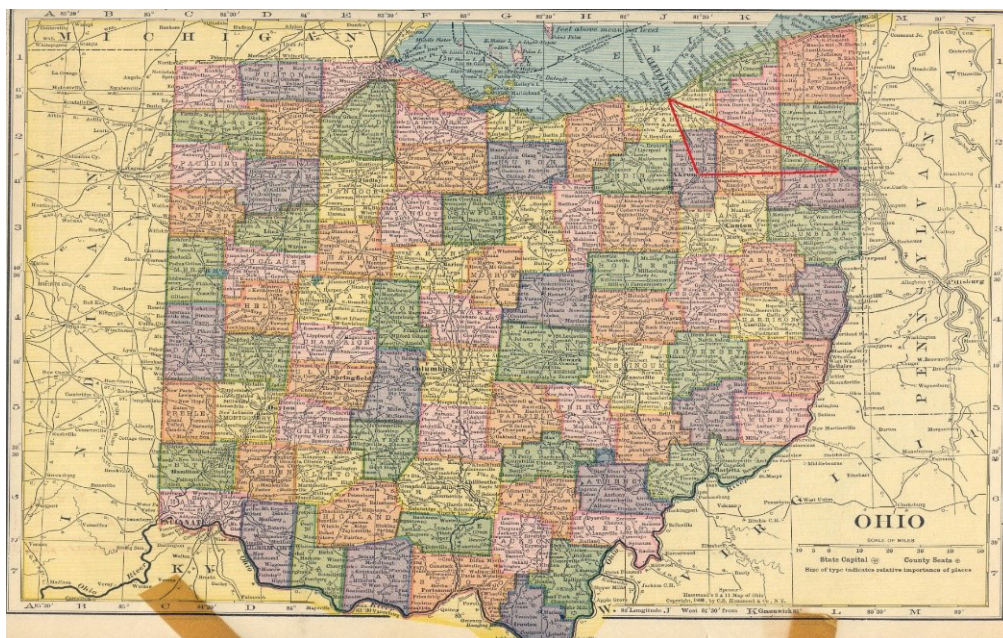
36 Amerikai csapatok Fiumében, Triesztben és Cattaróban. Délmagyarország, 1918. november 19. 5.

37 A találó leírás August Rendigs, a 2. zászlóalj hadnagya visszaemlékezéséből származik. Idézi *Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.*: American Lions i. m. 150.

38 <http://www.normandytothebulge.be/83rd%20332nd%20Comics%20and%20Sketches.html> letöltés 2019. jan. 31. Rövid ismertetőm Reinert közlegény karikatúráiról a Nagy Háború Blogon olvasható: https://nagyhaboru.blog.hu/2019/02/11/egy_rendhagyo_haracteri_naplo_ohiobol_avagy_az_olasz_front_egy_amerikai_karikaturista_szemivel letöltés 2019. jan. 31.

megállapítható, hogy az USA 7. legnépesebb állama a 4. legnagyobb számú katonát kiállító állam volt. A teljes 18–31 életév közötti ohioi férfilakosság $\frac{1}{4}$ -e vonult be katonának. A háború során összesen 6500 ohioi esett el, amiből 1023 fő clevelandi lakos volt.³⁹

Ahogy az korábban már említésre került, a 332-es gyalogezred egyedülálló nem csak Ohio, de az egész Egyesült Államok háborús részvétele tekintetében, hiszen az egyetlen olyan amerikai katonai egység volt, amelyet az olasz fronton vetettek be. Az ezred elsődleges hadkiegészítési területe az Akron, Cleveland és Youngstown városok által képezett háromszög, és az azt körülölelő térség volt. A legfontosabb érintett megyék Cuyahoga, Portage, Summit és Trumbull voltak. A három meghatározó város mellett ebben a térségben több, jelentős számú magyar regisztrált számláló város is volt, például Lorain, Warren, vagy Tallmadge.⁴⁰

11. kép: Az Akron–Cleveland–Youngstown háromszög Ohio térképén⁴¹

Ohio tehát az amerikai magyarok szempontjából is kiemelkedő regisztrációs terület volt a Selective Service System hadkiegészítési eljárásában. Az adatbázis adatai alapján kimutatott százalékos arányokat az alábbi táblázat tartalmazza.

39 The War with Germany, a Statistical Summary. House Document, Vol. 29, Document No. 176. 66th Congress, 1st Session. Washington, DC. USA. 1919.

40 Az adatok a több mint 1200 fős reprezentatív minta alapján kerültek kimutatásra. Forrás: adatbázis.

41 A térkép eredeti helye: <http://usgwarchives.net/maps/usa/hammonds1910/ohio.jpg> letöltés 2019. jan. 31.

Állam	Magyarok (%)
Ohio	24,70%
Michigan	16,62%
Pennsylvania	15,85%
New York	10,37%
New Jersey	8,12%
Többi állam együtt	24,34%

1. táblázat: Az amerikai hadsereg sorozására regisztrált magyarok államok szerinti megoszlása⁴²

A táblázatból leolvasható, hogy az első öt helyen szereplő államok: Ohio, Michigan, Pennsylvania, New York és New Jersey a regisztrált magyarok több mint 75%-át biztosították, Ohio pedig egymagában nagyobb arányú magyar regisztráltat adott a Selective Service Systemnek, mint a maradék 43 állam együtt. Ez persze döntően a magyarok államonkénti lakosságszámra arányának volt köszönhető, ám nem tükrözi pontosan a népszámlálási statisztikák adatait. Az összehasonlítás alapjául az 1917–1918-as időszakhoz legközelebbi, 1920-as népszámlálást választottam. Eszerint New York államban élt a legtöbb magyar, Ohio „csak” a második helyet foglalta el a maga 73 191 fős magyar lakosságával. Ez kicsit több mint 5000 fővel maradt el New York államtól. A harmadik helyezett Pennsylvania volt, mindössze 2000 fővel lemaradva Ohio mögött. A negyedik New Jersey volt már jóval kisebb, 40 ezres magyar kolóniával, az ötödik pedig Illinois volt kicsit több mint 34 ezer fővel.⁴³ Összevetve tehát az adatbázis eredményeit az 1920-as népszámlálással, több eltérést is megfigyelhetünk. Az első öt állam között csak egy változás látható, az adatbázisban Illinois helyett Michigan szerepel, amely a népszámlálásban a 6. helyet foglalta el 22 ezres magyar lakosságával.⁴⁴ Több eltérés tapasztalható viszont az államok sorrendjében, ahol Ohio átvette a vezetést New Yorktól, ami ahhoz képest, hogy a népszámlálásban a legnagyobb magyar lakosságot mutatta, a regisztráltaknak csak alig több, mint 10%-át adta. Persze nem szabad szó nélkül elmennünk amellett, hogy az adatbázis mintája torzíthatja az eredményeket, illetve hogy a regisztráltak a 18 és 31 (kisebb részben 45) év közötti férfiakat tartalmazzák, míg a népszámlálások a teljes lakosságra terjedtek ki.

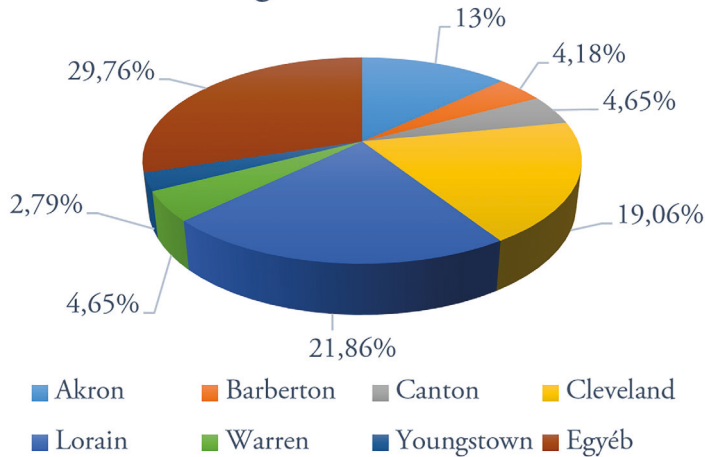
42 Forrás: adatbázis.

43 Fourteenth Census of the United States Taken in the Year 1920. Vol. III., Population. Composition and Characteristics of the Population by States. 48.

44 Uo.

A következő diagramon az Ohio államban élt magyar regisztráltak százalékos megoszlását ábrázoltam a jelentősebb városok szerint. Jelentősebbként azokat a városokat kellett megjelölnöm, melyekre több mint 2%-nyi magyar regisztráló jutott.

A regisztrált magyarok fontosabb városok szerinti megoszlása Ohióban

1. ábra:: Az adatbázisban szereplő ohioi magyarok városonkénti aránya⁴⁵

Három város, Lorain, Cleveland és Akron együttesen a hadseregbe regisztráltak több mint felét, pontosan 53,92%-át adták. Az „egyéb” megnevezés alatt olyan városok értendők, amelyeknél ez az arány nem érte el a 2%-ot. Érdekes, hogy Ohio fővárosa, Columbus, ami lakosságszámát tekintve is a legnagyobb az államban, be sem kerülhetett a legtöbb regisztráltat adó városok közé. A második legnagyobb számú lakossal rendelkező, és kétségtelenül a legnagyobb lélekszámú (az 1900-as 9558 főnyiről 1920-ra 43 134 főre növekedett)⁴⁶ magyar kolóniának otthont adó város, Cleveland csak a második helyen szerepel Lorain mögött 19,06%-nyi regisztrálttal.

A 332-es gyalogezred magyar származású tagjai

Az ohioi 332-esek története Magyarországon igen kevésbé ismert, pedig számos magyar katona is található volt soraik között, akikről illő megemlékezni. Az ezredtörténet kötetének függelékében olvasható az alakulat teljes névsora.⁴⁷ A névsor századonként

45 Forrás: adatbázis.

46 Susan M. Papp: Hungarian Americans and Their Communities in Cleveland. Cleveland State University, Cleveland, OH, USA. 1981. 170.

47 Közli: Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.: American Lions i. m. 231–244.

kerül közlésre, a katonák nevein kívül pedig lakóhelyük (város és állam), ill. esetenként a pontos lakcímük is meg fel van tüntetve. A névsorból kétféle módszerrel szűrtem ki a vélhetően magyar származásúakat. Bizonyos esetekben források (népszámlálások, anyakönyvek, vagy az ezredtörténetben leírtak) sugallják a magyar felmenőket, más esetekben a vezetéknev alapján (Pasztor, Rakoczy, Toth) tűnik egyértelműnek, hogy valamilyen magyar származással bíró személyekről van szó. Ez utóbbiak között vannak, akiknek már sikerült forrásokkal is igazolni magyar származását, de ez egyelőre nem száz százalékos. Az ezrednévsorból ezen az alapon a kutatásban eddig 65 főt sikerült kiszűrni. Ez az a 65 fő, akiről meglehetősen bizonyossággal állítható, hogy magyar származásúak voltak. A 65 személy adatait változatos forrásanyag (sorozási regisztrációs kártyák, születési, házassági és halotti anyakönyvi adatok, népszámlálási adatok, gyászjelentések, sírfeliratok és korabeli sajtóanyagok) segítségével összegyűjtöttem, majd az adatokat egy külön táblában rögzítettem a fentebb már említett adatbázisban.⁴⁸ A névsorban akadnak olyanok, akiről csak egy-egy adatfoszlányt sikerült találnom, például a felesége nevét, vagy a születési helyét, de vannak, akik esetében viszonylag sok adattal rendelkezem. Sajnos azonban néhány személyről eddig semmilyen adatot nem sikerült találnom az ezredtörténetben leírtakon kívül. Az adatbázis folyamatosan bővül, így a további kutatásban természetesen újabb forrásanyagok feltáráásával újabb adatok is kerülnek majd elő.

Az alábbi oldalakon közlöm a 332-es gyalogezred soraiba tartozó, a kutatás során eddig azonosított magyar származású katonák főbb adatait a hivatalos ezredtörténeti kötet alapján. Ezután néhány további táblázat segítségével összefoglalom a társaság főbb jellemzőit, amelyeket az ezredtörténeten kívül felhasznált további források alapján sikerült feltárnom. A munka persze korántsem teljes, gyakran felbukkannak újabb dokumentumok, nevek, adatok, amelyek bővítik az egyes személyekről meglévő ismereteket. Az alábbiakban közöltek a kötet lapzártájának idején (2019. február 15.) fennálló állapotot tükrözik. Az itt közölt táblázatban a személyek a századaik sorrendjében kerülnek felsorolásra.

Name	Company	City	State
Charles Geduldig	HQ	Cleveland	OH
Albert F. Homan	HQ	Tiffin	OH
Paul B. Kinch	HQ	Hamilton	OH
John Monok	HQ	Marblehead	OH
Lemuel Nimrod John	A	Morgantown	WV
George R. Coon	A	Elyria	OH
John Juroka	A	Youngstown	OH

48 Az forrásanyag különböző internetes tárhelyekről került összegyűjtésre, melyek közül a legfontosabbak a következők voltak: familysearch.org, ancestry.com, libertyellisfoundation.org, findagrave.com.

Name	Company	City	State
Emil Sanda	A	Cleveland	OH
Daniel Urban	A	South Euclid	OH
Andy Fabian	B	Youngstown	OH
Frank Kuhn	B	Cleveland	OH
George Maag	B	Youngstown	OH
David Brown	C	Verona	OH
George Fontaky	C	Akron	OH
Albert Frankenberg	C	Mainville	OH
Joseph T. Franz	C	Canton	OH
John Alleman	D	Rome	OH
John Botchie	D	Steelton	PA
John Gallka	D	Cleveland	OH
John Houllam	D	Cirard	OH
Robert Kohn	D	Lawrence	OH
Jacob Luzar	D	Cleveland	OH
Edward Nowak	D	Toledo	OH
Henry J. Baumgartner	E	Norwood	OH
Edward L. Fay	E	Akron	OH
Arthur Golden	E	Akron	OH
Matthew Kastak	E	Cleveland	OH
Irving Pohlman	E	Cincinnati	OH
Arthur Steinmetz	E	Akron	OH
Joseph H. Keezmanek	F	Toledo	OH
Adolph A. Keller	F	Cincinnati	OH
Roland B. Kirchner	F	Toledo	OH
John Nowak	F	Toledo	OH
Harry F. Ulrich	F	Akron	OH
Norbert J. Ramar	G	Tiffin	OH
Cecil Schwab	G	St Paul	MN
Frank Stoahl	G	Malta	OH
John Toth	G	Fairport	OH

Name	Company	City	State
Charles S. Kieffer	H	Canton	OH
Ivan Miller	H	Canton	OH
Harvey O. Swartz	H	Canton	OH
John V. Stark	H	Cleveland	OH
Henry C. Vlotz	H	Canton	OH
Otto Bauer	I	Crestline	OH
Joseph Boehm	I	Columbus	OH
Frank Dvorak	I	Cleveland	OH
Richard H. Kohn	I	Cleveland	OH
William Krupka	I	Cleveland	OH
John F. Pasztor	I	Bedford	OH
Frank Czaika	K	Cincinnati	OH
Steve Nowak	K	Toledo	OH
John J. Petrick	K	Mingo Junction	OH
Jotso Coob	L	Coal Run	OH
John L. Keller	L	Cincinnati	OH
Stanislaw Rakoczy	L	Cleveland	OH
Joseph H. Roetker	L	Cincinnati	OH
Frank Czaja	M	Toledo	OH
Roy D. Schwab	M	Fostoria	OH
John Valczak	M	Toledo	OH
John Almasy	Supply	Struthens	OH
Ignac Belecak	Supply	Youngstown	OH
Alexander Goldstein	Supply	Cincinnati	OH
William Gnodotzky	Supply	North Bend	OH
Richard W. Strohmman	Supply	Cincinnati	OH
Robert Unger	Supply	Lewisburg	OH

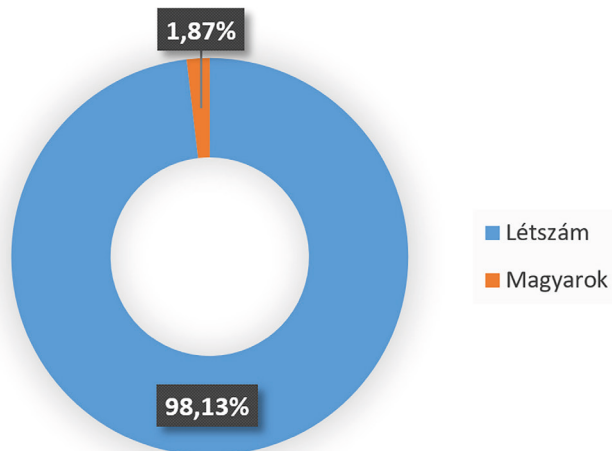
2. táblázat: A 332-es ohioi gyalogezred magyar származású katonái az ezrednévsorból szűrve⁴⁹

49 Forrás: adatbázis, *Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.*: American Lions i. m. 231–244.; The Official Roster of Ohio Soldiers, Sailors, and Marines in the World War, 1917–18. Columbus, OH, USA. 1926.

Ahogy az látható, a táblázat a 65 magyar származású személy nevét, lakóhelyét (állam és város), ill. századának (company) megnevezését tartalmazza. A századok neveit betűkkel jelölték A-tól M-ig, ezeken kívül volt egy HQ, azaz Headquarters (főhadiszállás) és egy Supply (támogató/ellátó) század is. Előbbi feladatai közé tartozott adminisztratív és logisztikai támogatás biztosítása az ezred számára, de általában felderítő, egészségügyi és szükség esetén akár tüzérségi támogatást is nyújthattak.⁵⁰ Utóbbi pedig az ezred utánpótlásáról és postájáról gondoskodott.

A magyarok mindegyik században legalább három fővel szerepeltek, bár ez csak észrevétel, semmilyen konkrét jelentőséget nem tulajdoníthatunk neki. Az egyes századok szervezését illetően a szakirodalom alapján nem rendelkezem kiegészítő információkkal, a származási városok területi elosztása pedig nem sugall semmilyen szervezési tendenciát.

Érdeemes vetnünk egy pillantást arra is, hogy ez a 65 fő hogyan aránylott az ezred teljes létszámához. A teljes állomány létszáma a tisztekkel együtt 3420 fő volt.

2. ábra: A magyar származásúak aránya a teljes ezredlétszámhoz viszonyítva⁵¹

Ahogy az ábra mutatja, az ezred teljes létszámának mindössze 1,87%-át tették ki a magyar származású katonák. Az ohioi, illetve az amerikai magyarság társadalmi arányának tükrében vizsgálva az 1,87% nem tűnik kifejezetten alacsony aránynak. Maradva a népszámlálás adatainál, Ohio teljes lakossága 1920-ban 5 759 394 fő volt, ebből a korábban már említett 73 191 fő volt magyarországi származású.⁵² Ez 1,27%-ot jelent, ami

50 Headquarters and Headquarters Company. US Army Table of Organization and Equipment. <https://fas.org/man/dod-101/army/unit/toe/07246F100.htm> letöltés 2019. jan. 31.

51 Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.: American Lions i. m. 231–244.

52 Fourteenth Census of the US. i. m.

alatta van az ezredben szolgált magyarok arányának. Természetesen ez az összehasonlítás pontatlan, hiszen különbséget kell tennünk a magyar származású, de már Amerikában született katonák és a népszámlálásban magukat magyarnak valló, „vegyes generációsok” között. Az eredmény mégis alkalmas arra, hogy némi fogalmunk legyen a magyarság részarányáról a társadalomban és a haderőben.

A következő táblázatok segítségével megkísérlem egy kicsit részletesebben elemezni a 65 magyar származású személy lakóhelyek szerinti megoszlásra vonatkozó adatait. Elsőként az államok szerinti megoszlásról.

Állam	Ohio	West Virginia	Pennsylvania	Minnesota
Elemzés	62	1	1	1

3. táblázat: A 322-es ezred magyar származású tagjainak lakóhelye: államok szerint⁵³

Amint látható, a 65 kiemelt személyből 62 Ohio államban lakott, mindössze hárman éltek más államban: Lemuel Nimrod John Nyugat-Virginiában (Morgantown városában), John Botchie Pennsylvániában (Steeltonban), Cecil Schwab pedig Minnesotában (St Paulban). Ez az arány nagyságrendileg megfelel az ezred összetételének: az ohioiak aránya a többi államból származókhöz képest a teljes ezredben hasonlóan alakult.

Érdeemes rápillantani a magyar származásúak Ohión belüli, városenkénti megoszlására is. Az alábbi táblázatban szerepelnek azok a városok, amelyekben legalább három fő lakott az ezredben szolgált magyarok közül.

Város	Cleveland	Toledo	Akron	Cincinnati	Canton	Youngstown	Egyéb
Elemzés	11	7	5	5	5	3	26

4. táblázat: A 322-es ezred magyar származású tagjainak lakóhelye: ohioi városok szerint⁵⁴

Az Ohio államban lakó 62 alany zöme hat város: Cleveland, Toledo, Akron, Cincinnati, Canton és Youngstown között oszlott meg. Ez összesen 36 főt tett ki. A maradék 26 személy az alábbi 21 város között oszlott meg, 1 vagy 2 fővel: Bedford, Cirard, Coal Run, Columbus, Crestline, Elyria, Fairport, Fostoria, Hamilton, Lawrence, Mainville,

⁵³ Forrás: adatbázis, *Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.*: American Lions i. m. 231–244.

⁵⁴ Forrás: adatbázis, *Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.*: American Lions i. m. 231–244.

Malta, Marblehead, Mingo Junction, Morgantown, North Bend, Rome, South Euclid, Struthens, Tiffin, Verona. Mindenképp szembeötlő a főváros, Columbus rendkívül kis arányú részesedése (2 fő). Ennek oka vélhetően az volt, hogy a népszámlálási statisztikák alapján fővárosban volt az egyik legalacsonyabb a bevándorló lakosság aránya. Alább látható a néhány fontosabb város erre vonatkozó adatsora.

Város	Lakosság	Bevándorló	%
Cleveland	796.841	239.538	30,1
Toledo	243.164	38.145	15,7
Akron	208.435	37.889	18,2
Cincinnati	401.247	42.827	10,7
Canton	87.091	14.680	16,9
Youngstown	132.358	33.834	25,6
Columbus	237.081	16.055	6,8
Lorain	37.295	11.927	32,0

5. táblázat: A bevándorlók aránya a teljes lakossághoz képest néhány ohioi városban⁵⁵

A táblázat „Bevándorló” oszlopában szereplő számok a népszámlálás „Foreign-born white”, vagyis „idegenben született fehér” sorából származnak. Ide soroltak mindenkit, aki külföldön született, és nem volt fekete bőrű, azaz – némileg leegyszerűsítő módon – lényegében a bevándorlókat nevezték meg így. A felsorolt városokat a 4. táblázatban szereplők sorrendjében tüntettem fel, kiegészítve a fővárossal, illetve összehasonlítási alapként a legnagyobb bevándorló-aránnyal rendelkező, már többször felbukkanó Lorainnel. A táblázatban látványosan megmutatkozik, hogy Lorainben, Clevelandben és Youngstownban kiemelkedően nagy volt a bevándorlók aránya, ezekben a városokban a lakosságnak több mint egynegyedét tették ki. Egyedül Columbus volt az, ahol a lakosság 10 százalékánál kevesebb született idegenben. Ez akár szolgálhat egyfajta magyarázattal arra is, hogy miért nem adhatott Columbus több magyar származású katonát az ezrednek. Fontos észrevennünk, hogy a népszámlálásban idegenben születettek szerepelnek, míg az ezredben szolgáltak szinte mind már az Egyesült Államokban születtek. A statisztika viszont arra alkalmas, hogy megmutassa a bevándorlók letelepedési trendjeit ezekben a városokban. Nem tisztázott továbbá, hogy a loraini katonák miért hiányoznak a 332-es ezred magyarjai közül, tekintve hogy a lakosság 32%-a bevándorló volt, és a regisztráltaknak is magas arányát adta a város. Az ezred rekrutációs területét figyelembe véve is indokolt lenne a nagyobb számú loraini magyar, de érdekes módon

⁵⁵ Fourteenth Census of the US. i. m. 784–785.

az ezrednévsorban lorainiként megjelölt doughboyok között nem találtam olyanokat, akiknél bármi utalt volna magyar származásra.⁵⁶ Ennek az okát egyelőre sajnos nem tudtam kideríteni.

Ahogy az imént említettem, a források tanulmányozása során mindenképpen szembeűnik, hogy a magyar származású katonák között jelentős többségben (több mint 90%-ban) voltak a második generációs bevándorlók, tehát ők már az Egyesült Államok területén születtek. Voltak persze kivételek, mint például John Juroka (Jároka?), aki a Délvidékről származott, az 1940-es amerikai népszámlálásban a becsült születési idejét 1896-ra teszik, születési helyként pedig a kissé tág (és 1896 tekintetében anakronisztikus) megfogalmazásnak tűnő Jugoszlávia van beírva. (Tovább bonyolítja a róla alkotott képet, hogy más forrásokban cseh anyanyelvűként is említik.)⁵⁷ Juroka szolgálatra alkalmassá nyilvánításáról egyébként 1917 novemberében a lakhelyének (Youngstown) megfelelő megyei lap (The Mahoning Dispatch) is beszámolt.⁵⁸

Második generációs létük, tehát már amerikai szocializációjuk ellenére többen is a magyar diaszpórából választottak maguknak házastársat. Erre példa George Fontaky, az Ohio állambeli Akron lakója, akinek feleségét Barbara Jakabnak hívták.⁵⁹ Vagy megemlíthetjük ugyanitt John F. Pasztort is, aki szintén már amerikaiként, az Oklahoma állambeli Empire Cityben született, feleségét Máriának hívták, elsőszülött fia pedig az Estván nevet kapta.⁶⁰

Sajnos kevés életpálya követhető végig részletesen. A jól nyomon követhetőekre példaként említhető John Almasy, akiről viszonylag szép számmal akadnak források. Kiderül róla, hogy 1896. március 24-én született Clevelandben. Apja, Andrew Almasy, aki 1875-ben született Magyarországon, az 1900-as amerikai népszámlálás adatai szerint egy clevelandi hentesüzletben dolgozott. Feleségével, Ellennel, két gyermekükkel, a 4 éves Johnnal és az 1 éves Ellennel, valamint két „burdossal” azaz bérlővel (Nicolas Horvath és Mike Warger) éltek egy háztartásban.⁶¹ A Selective Service-törvénynek megfelelően 1917. június 6-án regisztrált az általános sorozásra, ekkor 21 éves volt, és öntészként (pontosabban magformázóként) dolgozott Clevelandben. Eltartottjai között édesanyját és három gyermeket nevezett meg. Itt vélhetően a testvéreire gondolt, amire fiatal korából és nőtlen családi állapotából következtethetünk.⁶² Szolgálati idejének eseményei kiolvashatóak az ohioi katonák névsorából. A 332-es ezredbe 1918 januárjában került

56 *Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.: American Lions* i. m. 231–244.

57 Forrás: adatbázis.

58 „More Mahoning County Boys Certified for Army” *The Mahoning Dispatch*, 1917. november 9.

59 Forrás: adatbázis.

60 Forrás: adatbázis.

61 United States of America, Bureau of the Census. Twelfth Census of the United States, 1900. Washington, D.C.: National Archives and Records Administration, 1900. T623, FHL microfilm: 1241256

62 Forrás: adatbázis.

be, tengerentúli szolgálatát 1919. április 14-én fejezte be, szolgálati viszonya pedig május 5-én „honorable discharge” formájában szűnt meg.⁶³ Sok minden nem derül ki arról, hogy közvetlenül a leszerelés után mi történt vele, de valószínűleg hamar visszatérhetett korábbi munkahelyére. Az 1923-as clevelandi városi nyilvántartó szerint továbbra is magformázóként dolgozott.⁶⁴

Az 1930-as népszámlálás a következő forrás, ahol találkozunk a névvel. Ennek tanúsága szerint John Almasy ekkor már házasember volt, feleségét Agnesnek hívták és volt két kisfiuk is: a 6 éves George és a 3 éves Francis. A háztartás feje John apósa, a cseh születésű, 62 éves Francis Nemetz volt. Kiderül az is, hogy John 1930-ban már a ruhaiparban dolgozott, felesége pedig egy bútorarúházban volt eladó.⁶⁵ A következő pillanatfelvétel 1940-ből származik, szintén a népszámlálás jóvoltából. A háztartás tekintetében nem történt változás. John Almasy foglalkozásáról némileg bővebb információt tudunk meg: préskezelőként dolgozott, továbbra is a ruhaiparban. Felesége, Agnes viszont foglalkozást váltott, szövmű lett.⁶⁶

Az amerikaiak második világháborúba való belépése 46 éves korában érte, az új törvény szerint regisztrációköteles volt, de szolgáltnia már nem kellett. Regisztrációs lapjából kiderül, hogy 1942-ben még mindig Cleveland lakója volt, és a Richman Brothers Co. nevű textilipari cégnél dolgozott préskezelőként.⁶⁷

Sajnos nem sokat tudunk John Almasy második világháború utáni életpályájáról. Annyi bizonyos, hogy 1973. május 7-én halt meg Clevelandben.⁶⁸ Sírja a Summit megyei Northfieldben található Mindenszentek Temetőben (All Saints Cemetery) van, Ohio államban.⁶⁹

John Joseph Almasy mindössze egy példa arra, amikor nagyobb mennyiségű forrás áll rendelkezésre egy vizsgált személyről. Az ő életpályája viszonylag jól, bár nem teljes sikerrel rekonstruálható. Sajnos társai többségéről viszont ezeknek csak a töredéke érhető el internetes adatbázisokban, ill. a Nemzeti Levéltárban Washington, DC-ben és a Kongresszusi Könyvtár mikrofilmtárában. A „mélyebbre fúráshoz” a helyszínen, az Ohio állami levéltárban és Clevelandben, Akronban és más kisebb városok levéltáráiban, helytörténeti gyűjteményeiben kell tovább folytatni a kutatást.

63 The Official Roster of Ohio Soldiers i. m. 229.

64 Forrás: adatbázis.

65 United States of America, Bureau of the Census. Fifteenth Census of the United States, 1930. Washington, D.C.: National Archives and Records Administration, 1930. T626. FHL microfilm: 2341506.

66 United States of America, Bureau of the Census. Sixteenth Census of the United States, 1940. Washington, D.C.: National Archives and Records Administration, 1940. T627, Roll: m-t0627-03219; Page: 13A.

67 Forrás: adatbázis.

68 U. S. Social Security Death Index, 1935-2014. Number: 271-09-6130; Issue State: Ohio.

69 <https://www.findagrave.com/memorial/150227206> letöltés 2019. jan. 31.

A névsorokból általánosságban kiderül még az is, hogy tisztek egyáltalán nem voltak a magyarként azonosított katonák között, mindannyian legénységi állományban szolgáltak. Mindez persze egyáltalán nem meglepő. A korábbi, 18–19. századi trendekkel ellentétben az első világháború idején már nem volt jellemző, hogy a magyar származású katonák magasra léptek volna a ranglétrán. Míg az amerikai polgárháború idején például szinte kizárólag tiszt rankban lévő magyarok szolgáltak az Unió hadseregében (habár a Konföderáció oldalán harcolókra épp az ellenkező volt a jellemző),⁷⁰ a 20. század háborúiról ez már nem mondható el.⁷¹ Ennek természetesen társadalmi és hadseregszervezési okai is voltak. A 19. század amerikai háborúiban szolgáló magyarok még önként jelentkező, hivatásos katonák voltak, „Kossuth-emigránsok”, akik jellemzően az 1848–49-es szabadságharc leverése után emigráltak. Az első világháborúban, a Selective Service System tömeges hadkiegészítésének köszönhetően viszont már jellemzően az 1880–1914 közötti tömeges bevándorlással érkezettek, illetve az ő gyermekeik kerültek be a hadsereg kötelékébe, akik már szinte mind polgári foglalkozásokat űztek, és nem rendelkeztek katonai tapasztalatokkal.

Összegzés helyett

Az Amerikai Expedíciós Hadsereg nagyságrendileg kétfélmillió, harctéren bevetett katonával („doughboy-jal”) járult hozzá az antant győzelméhez az első világháborúban. Az USA a központi hatalmak közül Németországnak 1917. április 6-án, az Osztrák–Magyar Monarchiának pedig december 7-én üzent hadat, csapatai pedig Franciaországban, az orosz fronton (a 27. és a 339. gyalogezredek), és az olasz fronton is szembekerültek osztrák–magyar erőkkel. Az olasz fronton bevetett egyetlen gyalogezred, a 332-es hadkiegészítési területe elsősorban Ohio állam volt, ahol az amerikai népszámlálási adatok szerint a második legjelentősebb magyar bevándorlólakosság élt.

A 332-esek rövid történetük alatt mindössze egyetlen ütközetben, a második (harmadik) piavei csatában, Vittorio Venetónál vettek részt harci cselekményekben, melynek során az osztrák–magyar 6. hadsereggel kerültek szembe. Az ezred vizsgálatának apropóját az adta, hogy az amerikaiak sorai között magyar származású katonák is voltak. A kutatás célja ezeknek a magyar fiúknak az azonosítása, illetve róluk a lehető legtöbb információ összegyűjtése volt, egy sor különböző változatos, a társadalomtörténet-kutatásban széles körben használt forrástípus segítségével.

A kutatás eddigi tapasztalatai alapján levonható néhány alapvető következtetés az alábbiakban foglalható össze.

70 *Vida István Kornél*: Világostól Appomatoxig. Magyarok az amerikai polgárháborúban. Bp. 2011.

71 *István Kornél Vida*: Hungarian Americans. In: Alexander M. Bielakowski (szerk.): Ethnic and Racial Minorities in the U.S. Military. Volume I. A–L. Santa Barbara, CA, USA. 2013.

Az első és talán legfontosabb tapasztalat, hogy az ezredben szolgált magyar származásúak túlnyomó többsége második generációs bevándorló, azaz már az USA-ban született, amerikai állampolgár. Fontos szem előtt tartani, hogy még e kevés magyar származású katona esetében sem mindig 100%-ig igazolható a magyar származás, akadnak közöttük olyanok, akiknél csak egy-egy adatfoslány utal arra, hogy magyarok voltak, sőt, előfordultak olyan esetek is, amikor a források egymásnak is ellentmondtak. A csekély elérhető forrás alapján nehéz minden kétséget kizáróan bizonyítani, illetve pontosan meghatározni a származásukat.

A másik fontos tapasztalat az, hogy a listában szereplő magyar származásúak lakóhely-megoszlása nincs fedésben a szélesebb mintára épülő adatbázisban szereplő 1200 fős minta lakóhelyeivel, és az ezred többségének hadkiegészítési területével sem. Ez alapján – és más statisztikai adatok alapján – feltételezhető, hogy további magyar származású katonák is szolgálhattak a 332-esek között.

Az ezrednévsorokból kiindulva igen nehéz a magyar, vagy magyar felmenőkkel rendelkező katonák kiszűrése, tekintve hogy a nevek – lehetőség szerint mindig – amerikanizált változatban szerepelnek benne. A jellegzetesen magyar nevektől (pl. Almasy, Pasztor, Rakoczy) eltekintve rengeteg gyakori családnévvel rendelkező (Kovács, Szabó, Kiss stb.) ember vándorolt ki az Egyesült Államokba, akik a tapasztalatok szerint az USA-ban keletkezett dokumentumokban rendszerint nevük angolra fordított változataival (Smith, Taylor, Small stb.) szerepeltek. Az itt közölt névsor válogatása során tehát az árulkodó család-, vagy keresztnemek, és a szerencsés esetben megtalált magyar származásra utaló információt tartalmazó források (honosítási iratok, útlevelekérelmek, sorozási regisztrációs kártyák) nyújtottak segítséget.

Ahogy John Almasy példája is megmutatta, néhány alapvető forrás meglétével már egy viszonylag pontos, áttekinthető jellegű kép vázolható fel egy-egy személyről. Mélyebb elemzésekbe viszont ezek alapján nem merülhetünk bele, ehhez több, személyesebb jellegű forrásra lenne szükség. Emellett a második világháborút követő életpálya felderítése további nehézségeket okoz, tekintve például, hogy az 1950 utáni népszámlálások részletes adatai még nem elérhetőek, más kvantitatív jellegű anyag, mint mondjuk társadalombiztosítási és munkahellyel kapcsolatos dokumentáció pedig sem online, sem a szövetségi levéltárakban nem található.

A fentiek értelmében a kutatás további irányai szinte önmagukat jelölik ki. Elsődleges fontosságú a még nem bizonyítottan magyar származású katonák eredetének pontosítása. Emellett szintén fontos feladat további adatok gyűjtése a már biztosan magyar származásúnak nevezhető személyekről, hogy családjuk, felmenőik kivándorlása és a háború utáni életpályájuk feltárható legyen. Ezeken kívül, amennyiben lehetséges, további magyarok azonosítása az ezrednévsorból mindenképp a távlati célok között szerepel. A jövőben

tervezett kutatás keretében ezek a célok egy, az Ohio History Connection nevű helytörténeti egyesületnél és az ohioi állami könyvtárban (State Library of Ohio) tett kutatóút során lesznek megvalósíthatók. Az OHC internetes oldalán egy kiváló digitális gyűjteményt tart fenn,⁷² hadtörténeti forrásanyagaik viszont javarészt még digitalizálatlanul, dobozolva találhatóak a könyvtárban. Ezek az anyagok, feldolgozásuk esetén nemcsak a 332-es gyalogezred, hanem az összes többi ohioi alakulat magyar tagjainak történetét is élénk tudnák tárni. E munka elvégzésével máig adós történettudományunk, ezt az adósságot pedig a kutatásom során törleszteni szándékozom.

Ebben a tanulmányban a Magyarországról helyből elérhető lehetőségeket kiaknázva, illetve az Amerikai Nemzeti Levéltár Washington, DC-ben lévő intézményében és a Kongresszusi Könyvtárban végzett kutatómunka során szerzett információkat összegeztem, és írtam meg a 332. gyalogezrednek és magyarjainak vázlatos történetét. A pontosabb összegzésre és a fennmaradt kérdések megválaszolására a további kutatás ad majd lehetőséget. Az eddig elmondottak mellett a kutatás távlati célja az összes olyan magyar illetőségű személy felkutatása, akik az amerikai hadseregben szolgáltak a Nagy Háborúban, különös tekintettel azokra, akik tényleges harci cselekményekben is részt vettek, nemcsak Vittorio Venetónál, de a nyugati és az orosz frontokon is. Történetük izgalmas, egyben szomorú szelete is a magyar történelemnek, melyet mindenképp jobban meg kell ismernünk.

12. kép: Fred Reinert karikatúrája a háború befejezéséről⁷³

72 <http://www.ohiohistorycentral.org> letöltés 2019. jan. 31.

73 A kép eredeti helye: *Fred G. Reinert: With the 332 Reg in Italy '18-'19.* Cleveland, OH, USA. 1919. 49.

Bibliográfia

Források

- Twelfth Census of the United States Taken in the Year 1900. Washington, D.C.: National Archives and Records Administration, 1900.
- Fourteenth Census of the United States Taken in the Year 1920. Washington, D.C.: National Archives and Records Administration, 1920.
- Fifteenth Census of the United States Taken in the Year 1930. Washington, D.C.: National Archives and Records Administration, 1930.
- Sixteenth Census of the United States Taken in the Year 1940. Washington, D.C.: National Archives and Records Administration, 1940.
- Official Roster of Ohio Soldiers, Sailors and Marines in the World War 1917–1918.
- The Mahoning Dispatch, 1918. október 11.
- The Mahoning Dispatch, 1917. november 9.
- The Medina Sentinel, 1917. december 14.
- Délmagyarország, 1918. november 19.
- United States, Selective Service System. World War I Selective Service System Draft Registration Cards, 1917-1918. Washington, D.C.: National Archives and Records Administration. Record Group Number M1509
- United States, Selective Service System. Selective Service Registration Cards, World War II. Washington, D.C.: National Archives and Records Administration. Records of the Selective Service System, Record Group Number 147.

Szakirodalom

- Ambrus László: Az amerikai hadsereg 332-es, ohioi kiegészítésű gyalogezrede az olasz fronton. Nagy Háború-blog. 2018. december 6.
https://nagyhaboru.blog.hu/2018/12/06/az_amerikai_hadsereg_332-es_ohioi_kiegeszitesu_gyalogezrede_az_olasz_fronton
- Ambrus László: Egy rendhagyó harctéri napló Ohióból, avagy az olasz front egy amerikai karikaturista szemével. Nagy Háború-blog, 2019. február 11.
https://nagyhaboru.blog.hu/2019/02/11/egy_rendhagyo_harcteri_naplo_ohiobol_avagy_az_olasz_front_egy_amerikai_karikaturista_szemevel
- Ambrus László: Magyar „doughboyok” az USA első világháborús hadseregében. Egy topográfiai kutatás jelene és jövője. Hadtörténelmi Közlemények 2018/3. 735–756.

- Dalessandro, Robert J. – Rebecca S.: *American Lions: The 332nd Infantry Regiment in Italy in World War I*. Atglen, PA, USA. 2010.
- Gondos László: *Felderítőballonok az Osztrák–Magyar Monarchia haderejében, 1890–1918. A Hadtörténeti Múzeum Értesítője 17. (2017) 11–37.*
- Hajdu Tibor – Pollmann Ferenc: *A régi Magyarország utolsó háborúja*. Bp. 2014.
- Lettau, Joseph B.: *In Italy with the 332nd Infantry*. Youngstown, OH, USA. 1921.
- Neiberg, Michael S.: *The Path to War. How the First World War Created Modern America*. New York, NY, USA. 2016.
- Papp, Susan M.: *Hungarian Americans and Their Communities in Cleveland*. Cleveland State University, Cleveland, OH, USA. 1981.
- Publishing Committee: *History of Company K, Work of Company K, 332nd United States Infantry in the Great War*. Steubenville, OH, USA. é. n.
- Puskás Julianna: *Kivándorló magyarok az Egyesült Államokban 1880–1940*. Akadémiai, Bp. 1982.
- Puskás, Julianna: *Ties That Bind, Ties That Divide. 100 Years of Hungarian Experience in the United States*. Holmes & Meier, New York, NY, USA. 2000.
- Reinert, Fred G.: *With the 332 Reg in Italy '18–'19*. Cleveland, OH, USA. 1919.
- Seelinger, Matthew J.: "Viva l'America!": The 332d Infantry on the Italian Front. <https://armyhistory.org/viva-lamerica-the-332d-infantry-on-the-italian-front/>
- The War with Germany, a Statistical Summary*. House Document, Vol. 29, Document No. 176. 66th Congress, 1st Session. Washington, DC.: Government Printing Office, 1919.
- United States Army Table of Organization and Equipment*. <https://fas.org/man/dod-101/army/unit/toe/07246F100.htm>
- United States Army in the World War 1917–1919*. Center of Military History, Washington, DC, USA. 1988.
- Várdy Béla: *Magyarok az Újvilágban*. Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, Bp., 2000.
- Vida István Kornél: *Világostól Appomatoxig. Magyarok az amerikai polgárháborúban*. Akadémiai, Bp. 2011.
- Vida István Kornél: *Hungarian Americans*. In: Alexander M. Bielakowski (szerk.): *Ethnic and Racial Minorities in the U.S. Military. Volume I. A–L*. Santa Barbara, CA, USA. 2013.

Internetes oldalak

<https://adtplus.arcanum.hu/>

<https://chroniclingamerica.loc.gov/>

<https://clevelandhistorical.org>

<https://encyclopedia.1914-1918-online.net>

<https://hungaricana.hu/>

<http://www.normandytothebulge.be>

<https://www.ancestry.com/>

<https://www.familysearch.org/>

<https://www.findagrave.com/>

<https://www.libertyellisfoundation.org>

<http://www.ohiohistorycentral.org>

<http://www.usgwarchives.net/>